

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ
ФАКУЛЬТЕТ ФИЛОСОФИИ И ПОЛИТОЛОГИИ

VI ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ

Алматы, Қазақстан, 02-11 сәуір 2019 жыл

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ» атты
Халақаралық ғылыми конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, Қазақстан, 02-11 сәуір 2019 жыл

I том

VI МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

Алматы, Казахстан, 02-11 апреля 2019 год

МАТЕРИАЛЫ

Международной научной конференции
студентов и молодых учёных
«ФАРАБИ ӘЛЕМІ»

Алматы, Казахстан, 02-11 апреля 2019 год

Том 1

VI INTERNATIONAL FARABI READINGS

Almaty, Kazakhstan, 02-11 April, 2019

MATERIALS

International Scientific Conference
Of Students and Young Scientists
«FARABI ALEMİ»

Almaty, Kazakhstan, 02-11 April, 2019

Volume 1

Алматы
«Қазақ университеті»
2019

6. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. – М.: АСТ: АСТ Москва: Хранитель, 2008. – 478 с.
7. Манянина Т.В. Эмоциональный интеллект в структуре психологической культуры личности. Дисс.кан. психол.наук. Барнаул, 2010. – с. 241
8. Молдахметова Г.М., Тойымбетова Д.С. Эмоциялық интеллект феномені және оның тұлға аралық өзара әрекеттесудегі маңызы // Қызықты психология №1-2015.
9. Юркевич В. Проблемы эмоционального интеллекта // Вестник практического психолога образования. 2005. №3 (4). С. 4-10
- 10.Е.И. Ильин. Эмоции и чувства. – СПб Питер, 2001. – С.633-634
11. Симонова Л.Б. Развитие эмоционального интеллекта старшеклассников в условиях профильного образования // Альманах современной науки и образования, №11 (66) 2012. С-168-170.
- 12.Солодкова Т.И. Эмоциональный интеллект как личностный ресурс преодоления синдрома выгорания и его развитие у педагогов. Дисс.кан. психол.наук. Иркутск, 2011. – с. 160.

ЕС ПРОЦЕСІНЕ КЛАССИКАЛЫҚ МУЗЫКАНЫҢ ӘСЕРІ

Тереғалиева Г.А.

Сайлинова Қ.Қ. жетекшілігімен

әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

e-mail: Gul.toregalieva@gmail.ru , sailinova777@gmail.com

Бұл зерттеу жұмысында классикалық музыканың адамның күрделі когнитивті психикалық процесі еске әсері әр түрлі ғалымдар зерттеулері мен практикалық әдістер қортындыларынан алынып қарастырылған. Тақырыптың маңыздылығы тұрғысынан, заманауи ақпараттық революция заманында адамға күніне көптеген ақпараттарды қабылдап, біліп қана қоймай, оны ес процесстерінде талдап, анализдеп, сақтай алуда ақтуалды мәселеге айналып отыр. Соның ішінде, адамзат тарихымен тетелес келе жатқан, осыған дейі де болған, және бола беретін музыканың адам ми жұмысына қаншалықты әсері барын ғылыми мазмұнда ашып көрсетуге бағытталған мақала.

Ес процесіне классикалық музыканың әсері: адам психикасын өте күрде және динамикалық сипатта жұмыс атқарады. Оны зерттеуде қазіргі психологияның негізгі міндеттері болып табылатын психикалық құбылыстардың жүру заңдылығына сүйенеді. Соның ішінде танымдық процесстердің алатын орны ерекше. Әр процесс өзі жеке алдына негізгі қызметі болғанымен, олар ортақ мақсатқа бағыттала отырып жүйелі қызмет атқарады. Танымдық процесстер арасында адам өмірінде елеулі рөл алатын, оның өмір салтында ықпалын тигізіп отыратын бірден-бір процесс ол – ес. Ес есте қалдыру, қайта жаңғырту, тану, ұмыту секілді жеке процесстерден тұрады. Адамзат дамуының табиғи эволюциясы барысында және қазіргі таңдағы ақпараттық заманда естің жақсаруына немесе оның төмедеуіне түрлі сыртқы факторлар әсер етеді Солардың ішінде музыканың ықпалын қарастырсақ болады. Музыка өз алдына көптеген жанрларда, оның аспаптарда орындалуына қарай түрлерге бөлінеді. Адам ес процесіне классикалық немесе оны батыстық тілде фондық музыка деп атайды, қандай әсері барын анықтап көрелік.

Итальяндық Кьети университетінің зерттеушілері зерттеушілері классикалық музыка адам жадын нығайтады деген қорытындыға келді. Олар "Вивальди эффектсі" деп аталатын "жыл мезгілдері" симфониялық шығармасының тұрақты тыңдалуы қарт адамдардың жадының қасиеттерін жақсартатынын дәлелдеп шықты.

Бұл эксперименте 24 ерікті белгілі бір тәртіпте орналасқан сандар қатарын есте сақтау керек еді. Антонио Вивальди музыкасын көп сағат тыңдап отырған науқастар тобы бұл тапсырманы бәсекелестерінен әлдеқайда жақсы орындаған. Бұл феномен белгілі бір дәрежеде эксперимент қатысушыларының жоғары зейіні мен кернеулерімен түсіндіріледі, бірақ классикалық музыка, сөзсіз, адам миының физиологиялық мүмкіндіктерін қысқа мерзімді кеңейтуді ынталандырады деп санайды ғалымдар.

Соңғы онжылдықта музыка жұртшылық үшін әлдеқайда қолжетімді болды. Бұған әсер ететін факторлардың бірі музыканың қол жетімділігінің өсуі болды: егер бұрын компакт-дискілер немесе кассеталар және тиісті ойнатқыш талап етілсе, қазіргі уақытта музыка компьютерлер, ұялы телефондар сияқты көптеген түрлі құрылғыларда сандық түрде ойнатылуы мүмкіндігі ашылды. Сонымен қатар, қол жетімді әндерді таңдау музыкалық порталдардың арқасында шексіз. Бұл әр түрлі жағдайлар үшін қолайлы әндерді таңдауға мүмкіндік береді, мысалы, жайлы кеш үшін босаңсытатын әндер немесе далаға шығар алдында белсенді әндер.

Кейбір жағдайларда музыка біздің тәжірибемізді жақсартуға көмектеседі деп ойлауға болады – бірақ музыка мен оқыту бір – бірімен үйлеседі ме? Қазіргі уақытта оқу кезінде фондық музыканың

әсерітолық зерттеліп түсіндірілмеді. Алайда күнделікті өмірде музыка үнемі бізбен бірге. Сондықтанда бір жағынан музыка оң әсерде - оқыту процесін жақсарта алатын ынталандырушы әсер (Қозу гипотезасы-көңіл-күй; Husain et al., 2002)етсе, екінші жағынан, фондық музыка ес жұмыс қосымша жүктеме әкелуі мүмкін (Тартымды деталлизация әсері; мысалы, Reu, 2012)осылайша оқуға кедергі жасайды. Оқу материалымен және фондық музыкамен бір мезгілде жұмыс істеу мүмкіндігіне ие болу үшін оқушының ес жұмысының көлемі шешуші фактор болып табылады.

Salamé and Baddeley (1989), біріншіден, аудитті ақпарат әрқашан бірінші кезекте өңделеді. Осылайша, естің жұмыс көлемі жеткілікті жоғары болған жағдайда ғана, аудиториялық ақпаратты өңдегеннен кейін тиісті фондық музыка көңіл-күйіге әсер ете отырып, оңтайлы жағдайға дейін қозу деңгейіне әсер ете отырып, есте сақтау процесіне ықпал ете алады. Дегенмен, тіпті әуен үйренетіндер үшін тек ес жұмысына аз жүктеме жасайтын әуендер таңдап алынуы керек. Аспаптық музыканы мәтіндермен салыстыра отырып, мәтіндер болған кезде, олар қосымша өңделелуді талап етеді. Baddeley's (1986)моделінесәйкес (1986), бұл мәтінде рфонологиялық циклді жүктейтін аудитивті мәтіндер болып табылады, бұл инструментальды әнмен салыстырғанда оқыту өнімділігінің үлкен төмендеуіне әкеледі. Cowan's (1999)моделі үшінде дәл солай, мұнда мәтіндер көрнекі мәнге ие болғандықтан қосымша өңдеуге күш түсіреді және сондықтан оқыту кезінде кедергілерге әкеледі.

Көңіл-күймен қозуды жақсарта отырып, жоғары қабілетті процессін ынталандыруға тырыссаңыз, музыканы мәтінсіз пайдалану керек. Бұл жағдайда фонд музыка яғни, классикалық музыка еске күш түсірмей, керісінше бөлек ақпаратты мысалы, классикалық музыка тыңдап отырып кітап оқу тағыда сол сияқты жұмыстарды қатарат қарғанда естің жұмыс жасауын арттырады. Осылайша, ес жұмысының жеткілікті көлемі қосымша когнитивті жүктемені көтере алады.

Балаларға классикалық музыканы бала кезінен бастап тыңдатуға болады, ал бала анасының құрсағында болған кезде тіптен жақсы. Өйткені классикалық музыка бала да тек музыкалық, шығармашылық қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар интеллектті дамытады, есті, бейнелі ойлауды дамытады, баланы тыныштандырып, көңіл-күйді көтереді.

Классикалық музыканы тыңдағанда, адам ағзасында келесідей физиологиялық өзгерістер орын алады:

- қан қысымы тұрақтанады;
- жүрек ырғағы ең сау жағдайға дейін баяулайды; қан стресс факторы төмендейді;
- иммундық жүйенің әсері күшейтіледі;
- мидың сол және оң жақ жарты шары икемді жұмыс істей бастайды; ми жарты шарлары іс-қимыл мен ми қызметін мақсатты етеді;
- дененің және мидың жұмысы синхрондалған және үйлестірілген, дененің босаңсытып, неғұрлым тиімді жұмыс істейді, ең аз энергия жоғалтумен, бұл миға көбірек энергия беруге мүмкіндік береді;
- бас ауруы және ұйқысыздық жағдайлары жойылады.

Есте сақтау мен оның көлемі, және ұзақтығына адам ағзасындағы физиологиялық және психикалық факторлар әсер етеді. Стресс, депрессия және көңіл-күйдің тұрақсыз құбылуы салдарынан адамда энергия азайып, ұйқысыздық, мазасыздық туындауы болады. Бұлардың барлығы өз кезегінде психиканың әлсіреуі және когнитивті қабілеттердің де төмендеуіне, өнімділігінің жоғалуына әкеледі. Адамның қалыпты өмірлік баланысы оның психикалық саулығымен негізделеді. Күнделікті дұрыс тамақтану мен салауатты өмір салтын ұстанудан бөлек, қазіргі замануаи ақпараттық революцияда әрбір адам үнемі дамуға ұмтылады. Сол үшінде миымыздағы қажетті де, маңызды қызмет атқаратын, адамның өмір сүруге қабілеттілігінің көрнісі болып табылатын есте сақтауды қоғау мен оны дамыту өте маңызды мәселе болып отыр. Ес процессінің қалыпты немесе феноменалды жұмысы әр адамның профилактикасына қарай жұмыс жасайды. Оның бірден бір қол жетімді және пайдалы жолы классикалық немесе фондық музыканы жүйелі тыңдап отырыу болып табылады.

Әлем классикалық музыкашеберлерінің жеке шығармашылығындағы түрлі туындылардың қандай көмек бере алатынын көрейік.

Моцарттың "Екі фортепианоға арналған Соната" туындысы әр түрлі тесттерден өту кезінде студенттердің ақыл-ой қабілетін айтарлықтай арттырған. Бұл музыка белгілі бір гендердің белсенділігіне және көңіл мен еске жауап беретін бірқатар ақуыздардың түзілуіне жақсы ықпал етеді. Ал, Бетховеннің әрбір туындысы, " Ай сонатасы" немесе " Элизаға " — бұл дыбыстар арқылы өз уайымдары туралы айтуға қабілетті адамның өмірі мен сезімдері туралы мағынаға толы музыкалық поэма. Тұрақты эмоционалдық шиеленісте немесе депрессияға ұшырағандарға ұлы композитордың өшпес жауһарларын тыңдау артық етпейді. Егер Бах музыкасын тыңдасаңыз ол - логикалық ойлау, есте сақтау және зейіннің дамуына тамаша ынталандырушы әсер етеді. Оның музыкасын нақты

ғылымдарды ұнатпайтын адамдарға тыңдау ұсынылады. Ол адамға математика, физика, химия талантын дамытуға көмектеседі.

Классикалық музыкалардың ішінде ес мен ми қызметінің жақсаруына барокко стилінің ерекше әсері бар. Оның көрнекті өкілі Вивальдидің және басқада композиторлардың туындыларын тындап, бақылауға болады:

Вивальди. "Жылдың төрт уақыты", "Қыс" Ларго.

Вивальди. "Гитара мен ішекті аспаптарға арналған ре-мажор концерті". Ларго.

Вивальди. "Мандолина, Ішекті аспаптар мен клавесинге арналған до-мажор концерті", Ларго.

Телеманн. "Фа-минор клавесинге арналған Концерт", нөмірі BWV 1056, Ларго.

Бах И. С. "Соль струнасына арналған мелодия".

"Концерт клавесин до-мажор", був 975, Ларго.

Корелли. "Концерт № 10 фа-мажор", "12 үлкен концерттен", опус 5, Ларго.

Альбинони. "Адажио соль-Ішекті аспаптар үшін минор".

Гаудиозо. "Мандолина мен ішекті аспаптарға арналған Концерт", Ларго.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5671572/>
2. Husain et al., 2002 Husain G., Thompson W. F., Schellenberg E. G. (2002). Effects of musical tempo and mode on arousal, mood and spatial abilities. *Music Percept.* 20 151–171. 10.1525/mp.2002.20.2.151
3. Rey, 2012 Rey G. (2012). A review of research and a meta-analysis of the seductive detail effect. *Educ. Res. Rev.* 7 216–237. 10.1016/j.edurev.2012.05.003
4. Salamé and Baddeley (1989) Salamé P., Baddeley A. D. (1989). Effects of background music on phonological short-term memory. *Q. J. Exp. Psychol.* 41 107–122. 10.1080/14640748908402355
5. Baddeley's (1986) Baddeley A. (1986). *Working Memory*. Oxford: Oxford University Press.
6. Cowan's (1999) Cowan N. (1999). "An embedded-processes model of working memory," in *Models of Working Memory: Mechanisms of Active Maintenance and Executive Control* eds Miyake E., Shah P., editors. (Cambridge: Cambridge University;) 62–101.

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ – ПЕРВОКУРСНИКОВ К ОБУЧЕНИЮ В ВУЗЕ

Тұрсынбек А.Ә., Қалымбетова Э.К.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы

Байгереева А.О., Жыкбаева А.Е.

Педагог-психолог НИШ ХБН г. Алматы

В современной психологии понятие адаптации рассматривается как процесс и результат установления гармоничных взаимоотношений между личностью и социальной средой. В процессе адаптации первокурсник приспосабливается к изменениям социальной среды путем подбора или перестройки стратегий поведения. Е.В.Осипчукова выделяет в адаптации личности студента-первокурсника и соответственно учебной группы, в которую он входит, к новой для него социокультурной среде вуза следующие стадии:

- начальная стадия, когда первокурсник и группа осознают, как они должны вести себя в новой для них социальной среде, но еще не готовы признать и принять систему ценностей новой среды вуза и стремятся придерживаться прежней системы ценностей;
- стадия терпимости, когда индивид, группа и новая среда проявляют взаимную терпимость к системам ценностей и образцам поведения друг друга;
- аккомодация, т.е. признание и принятие индивидом основных элементов системы ценностей новой среды при одновременном признании некоторых ценностей индивида, группы новой социокультурной средой;
- ассимиляция, т.е. полное совпадение систем ценностей индивида, группы и среды.

Исследуя процесс адаптации студентов И. Ю. Мильковская выдвинула три блока факторов оказывающих воздействие на адаптацию студента в социальной среде ВУЗа.

Она подразделила их на внешние и внутренние:

Первый социологический блок (возраст, социальное положение, тип довузовского образования), и второй педагогический блок (организация среды, материально-техническая база учреждения, уровень педагогического мастерства преподавателей) относится к внешним факторам. Третий психологический блок Мильковская отнесла к внутренним факторам, эта группа включает индивидуально-